

ANALYSIS OF THE MAIN FORMS OF CONSOLIDATION OF BANKS CAPITAL**Korol M.,***Doctor of Economics, Professor,
The Department of International Economic Relations,
Uzhhorod National University, Ukraine;***Palinchak M.,***Doctor of Political Sciences, Professor,
Dean of the Faculty of International Economic Relations,
Uzhhorod National University, Ukraine;***Ryabinchak D.***Master of the Faculty of International Economic Relations,
Uzhhorod National University, Ukraine***АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ФОРМ КОНСОЛІДАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ****Король М.М.***доктор економічних наук, професор,
кафедра міжнародних економічних відносин,
Ужгородський національний університет, Україна;***Палінчак М.М.***доктор політичних наук, професор,
декан факультету міжнародних економічних відносин,
Ужгородський національний університет, Україна;***Рябінчак Д.В.***магістр факультету міжнародних економічних відносин,
Ужгородський національний університет, Україна
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7324242>***Abstract**

The mergers and acquisitions of transnational banks as the main forms of consolidation of banking capital are characterized, the main motives of mergers and acquisitions of transnational banks at the present stage of development of the world economy are analyzed, the prerequisites for modern consolidation of banks are investigated, the main factors that determine the international mergers and acquisitions of transnational banks are analyzed, a comparative characteristic of the types of banking associations and the main types of consolidation in the financial market are given, the largest mergers of European banks in the early XXI century are provided, and the largest mergers and acquisitions of banking institutions in the world.

Анотація

Охарактеризовано злиття і поглинання транснаціональних банків як основних форм консолідації банківського капіталу, проаналізовано основні мотиви злиттів та поглинань транснаціональних банків на сучасному етапі розвитку світової економіки, досліджено передумови сучасної консолідації банків, проаналізовано основні чинники які зумовлюють міжнародні злиття і поглинання транснаціональних банків, наведено порівняльну характеристику видів банківських об'єднань та основні типи консолідації на фінансовому ринку, наведено найбільші злиття європейських банків на початку XXI ст. та найбільші злиття і поглинання банківських установ у світі.

Keywords: mergers, acquisitions, consolidation, banking capital, transnational banks.**Ключові слова:** злиття, поглинання, консолідація, банківський капітал, транснаціональні банки.

Для сучасної світової економіки характерним є суттєве збільшення обсягу злиттів та поглинань в міжнародному банківському секторі. Останнім часом збільшення кількості злиттів і поглинань зумовлено більше необхідністю, тому що для деяких банків це стає майже єдиною передумовою для «виживання».

На сучасному етапі розвитку світової економіки процеси злиття і поглинання транснаціональних банків значно посилюють міжнародні зв'язки фінансового капіталу банків. Процеси злиття і поглинання транснаціональних банків проходять в

дуже близькому зв'язку з процесами транснаціоналізації та інтернаціоналізації міжнародної банківської сфери.

Консолідація банків представляє собою процес об'єднання їхніх ресурсів в різних організаційних формах та на різних правових засадах. Консолідація банків – це економічне явище, що супроводжується зменшенням кількості банків та зростанням їх розміру і ринкової частки, яке веде до посилення контролю у банківській галузі. Консолідація банківського капіталу – більш широке поняття. Злиття і поглинання являють собою сукупність процесів

об'єднання бізнесу (капіталу), в результаті яких на ринку з'являються укрупнені компанії замість декількох меншого розміру. У процесі цих угод відбувається передача корпоративного контролю, включаючи купівлю та обмін активів [1, с. 196].

Злиття – це інтеграція двох або більше господарюючих суб'єктів в одну економічну одиницю. Необхідною умовою оформлення угоди злиття компаній є поява нової юридичної особи, нова компанія утвориться на основі двох або декількох колишніх фірм, що втрачають самостійне існування, і відповідно, нова компанія бере під контроль і керування активи і зобов'язання перед клієнтами компаній – складових частин, після чого останні розпускаються [2].

Поглинання передбачає встановлення контролю над суб'єктом господарювання шляхом придбання більше 30% його статутного капіталу при

збереженні юридичної самостійності. Варто відмітити, що поглинання відбувається, коли одна компанія стає основним власником і набуває контроль над іншою компанією, її дочірньою фірмою або окремими активами, наприклад виробничим підприємством [3, с.22-23].

Поглинання може бути здійснено у покупці активів або акцій іншого банку, в результаті якої, будучи поглиненою, зможе функціонувати в якості філіалу або дочірньої установи. Слід зазначити, що «поглинання» визначається як об'єднання фірм в одну, при цьому фірма, яка поглинає, зберігається, а компанія-ціль, як юридична особа, припиняє свою діяльність [4, с.12].

На рис. 1 зображено основні мотиви злиттів та поглинань транснаціональних банків на сучасному етапі розвитку світової економіки.

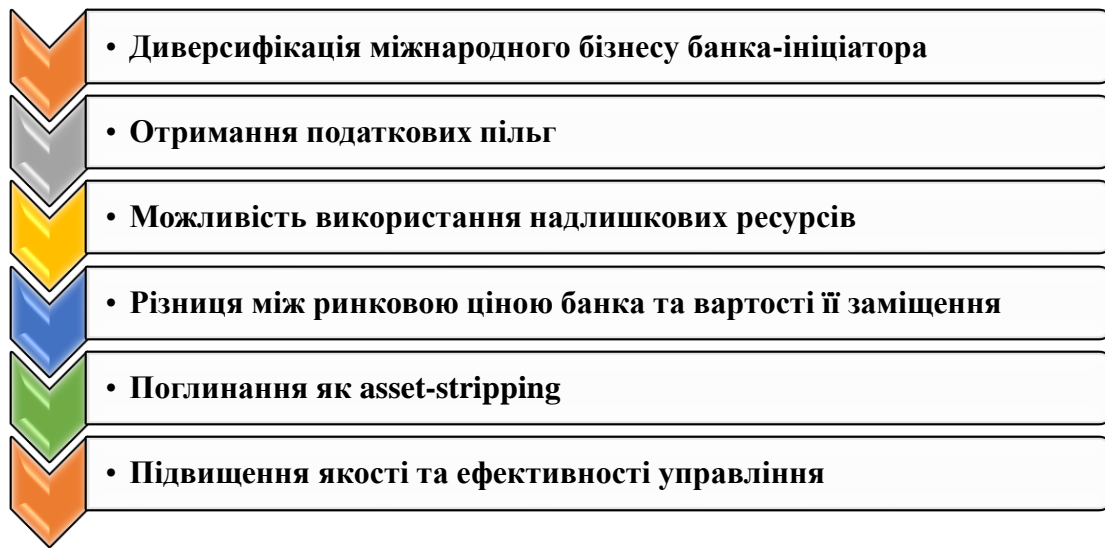

Рис. 1 Основні мотиви злиттів і поглинань транснаціональних банків

Джерело: узагальнено на основі [3, с. 23]

Зокрема, як видно з рис. 1, до основних мотивів злиттів та поглинань ТНБ можна віднести диверсифікацію міжнародного бізнесу банку-ініціатора злиття або поглинання, можливість більш ефективного використання надлишкових ресурсів, підвищення якості та ефективності управління, отримання податкових пільг, різницю між ринковою ціною банку та вартістю її заміщення, поглинання як asset-stripping.

Також, до основних цілей та мотивів злиттів і поглинань можна віднести можливість освоєння нових ринків; можливість спрощення податкового тягаря на увазі того, що ті чи інші регіональні банки володіють деякими податковими пільгами, зниження витрат та ін.

Сьогодні, злиття і поглинання транснаціональних банків є одним із найзручніших та найефективніших способів входження іноземного капіталу до суб'єктів економіки країн.

У сучасних умовах серед основних передумов консолідації банків слід загадати [1, с. 194]:

- недостатні можливості ресурсного забезпечення відтворювальних процесів в умовах інноваційного розвитку економіки;

- посилення конкуренції на національних ринках внаслідок приходу великих іноземних банків;

- вихід з ринків невеликих банків як результат банківських криз і рішень регуляторних органів щодо підвищення стійкості банків, які передбачають нарощування резервів та зростання показників капіталізації.

До основних чинників, які зумовлюють міжнародні злиття і поглинання транснаціональних банків, належать:

- конкуренція;
- необхідність здійснення процесів транскордонної кооперації [5, с.141].

Консолідація банківського капіталу почалася у 80-х роках ХХ ст. і була зумовлена лібералізацією і дерегуляцією міжнародних фінансових ринків та розвитком інформаційних технологій. Що стосується Європейського Союзу, то консолідація у банківському секторі ЄС також відбулася внаслідок формування валютного союзу.

Процес консолідації банківського капіталу розпочався на ринках США та Європи, а з часом почав поширюватися і на інші регіони та частини

світу, зокрема, Латинську Америку і Південно-Східну Азію.

Часто банки розглядають злиття і поглинання в якості основного способу розвитку і зниження витрат за рахунок економії від масштабу. При цьому часто основною метою банків під час злиттів і поглинань є не просто вийти на нові ринки, а й наростити активи з метою бути здатними протистояти несприятливим ситуаціям на міжнародному фінансовому ринку.

Зокрема, світова валютно-фінансова криза 2008-2009 рр. призвела до банкрутства найбільших світових банків (Lehman Brothers, Merrill Lynch), і саме в цей період почало спостерігатися активне укрупнення банківських установ, адже дрібні банки не могли впоратися з кризовими явищами у світовій економіці.

Зокрема, у таблиці 1 наведено найбільші злиття європейських банків на початку XXI ст.

Таблиця 1

Найбільші злиття європейських банків на початку XXI ст.

Учасники злиття	Назва об'єднаної структури	Активи учасників злиття, млрд. дол. США
Deutsche Bank, Bankers Trust	Deutsche Bank	735 808
BNP, Paribas	BNP Paribas	692 713
Swiss Bank, Union Bank of Switzerland	United Bank of Switzerland	687 316
Нуро-Bank, Vereinsbank	Нуро-Vereinsbank	541 032

Джерело: узагальнено на основі [6, с.101]

З табл.1 видно, що найбільшим злиттям банків Європи стало злиття банків Deutsche Bank та Bankers Trust, в результаті якого утворився величезний транснаціональний банк Deutsche Bank з активами 735 808 млрд. дол. США. З такою ж схемою об'єдналися банки BNP та Paribas, які разом утворили транснаціональний банк під назвою BNP Paribas з сукупними активами 692 713 млрд. дол.

Основною причиною злиття банків Deutsche Bank та Bankers Trust стало агресивне розширення Deutsche Bank своєї присутності і різних країнах світу, в т.ч. і в США. Своєю чергою, незадовго до злиття Deutsche Bank та Bankers Trust, останній був звинувачений в інституційному шахрайстві, що значно підірвало репутацію Bankers Trust і призвело до значних фінансових втрат. Це і стало основним поштовхом до злиття та утворення одного транснаціонального банку величезного Deutsche Bank.

Що стосується утворення великого транснаціонального банку BNP Paribas, то тут основною причиною можна назвати жорстку конкуренцію на фондовому ринку, що призвела до злиття Banque Nationale de Paris (BNP) та Paribas.

Подібну причину утворення мав також і Нуро-Vereinsbank, який був заснований у 1998 році шляхом злиття двох найбільших конкурентів у німецькому банківському секторі – Нуро-Bank та Vereinsbank.

Основною передумовою злиття швейцарських банків Union Bank of Switzerland та Swiss Bank (дру-

гого і третього за величиною банків Швейцарії відповідно) стала жорстка критика акціонерами консервативного менеджменту банку та низького рівня рентабельності власного капіталу Union Bank of Switzerland, що і зумовило утворення найбільшого швейцарського фінансового холдингу United Bank of Switzerland.

На сучасному етапі розвитку світового фінансового ринку переважають два основні типи об'єднань [5, с.143]:

- об'єднання рівня (типи: банк-банк, які об'єднують суб'єкти, що діють у тому самому секторі);
- об'єднання концентрації (типи: банк-страхова компанія, чи банк-інвестиційний банк, які об'єднують суб'єкти, що діють у різних секторах фінансового ринку).

Найпоширенішою формою консолідації є внутрішньосекторні об'єднання, основною метою яких є зростання вартості шляхом досягнення ефекту масштабу, та які призводять до посилення концентрації у секторі.

До основних видів банківських об'єднань належать [5, с.142]:

- банківська корпорація;
- банківська холдингова група;
- фінансова холдингова група;
- банківські спілки та асоціації.

У таблиці 2 наведено порівняльну характеристику основних видів банківських об'єднань.

Порівняльна характеристика видів банківських об'єднань

Види банківських об'єднань	Учасники	Мета створення
Банківська корпорація	тільки банківські установи	концентрація капіталів банків-учасників, підвищення їх загальної ліквідності та платоспроможності, а також забезпечення координації та нагляду за їх діяльністю
Банківська холдингова група	тільки банківські установи	покладання на головний банк (материнську компанію) групи додаткових організаційних функцій стосовно банків-учасників
Фінансова холдингова група	установи, що надають фінансові послуги, серед яких має бути щонайменше один банк, і материнська компанія має бути фінансовою установою	покладання на материнську компанію групи додаткових організаційних функцій стосовно банків-учасників
Банківські спілки та асоціації	тільки банківські установи	захист та представлення інтересів своїх членів, розвитку міжрегіональних та міжнародних зв'язків, забезпечення наукового та інформаційного обміну і професійних інтересів, розробки рекомендацій щодо банківської діяльності

Джерело: [5, с.144]

Як це видно з таблиці 2, учасниками банківських корпорацій, банківських холдингових груп та банківських спілок та асоціацій можуть бути лише банківські установи, а учасниками фінансових холдингових груп можуть бути і установи, що надають фінансові послуги, серед яких має бути щонайменше один банк, і материнська компанія має бути фінансовою установою. Що стосується мети створення, то метою створення банківських корпорацій є концентрація капіталів банків-учасників, підвищення їх загальної ліквідності та платоспроможності, а також забезпечення координації та нагляду за їх діяльністю; метою створення банківських холди-

нгових груп є покладання на головний банк (материнську компанію) групи додаткових організаційних функцій стосовно банків-учасників; основною метою створення фінансових холдингових груп є покладання на материнську компанію групи додаткових організаційних функцій стосовно банків-учасників; і нарешті, метою створення банківських спілок та асоціацій є захист та представлення інтересів своїх членів, розвитку міжрегіональних та міжнародних зв'язків, забезпечення наукового та інформаційного обміну і професійних інтересів, розробки рекомендацій щодо банківської діяльності.

На рис. 2 зображено основні типи консолідації на фінансовому ринку.

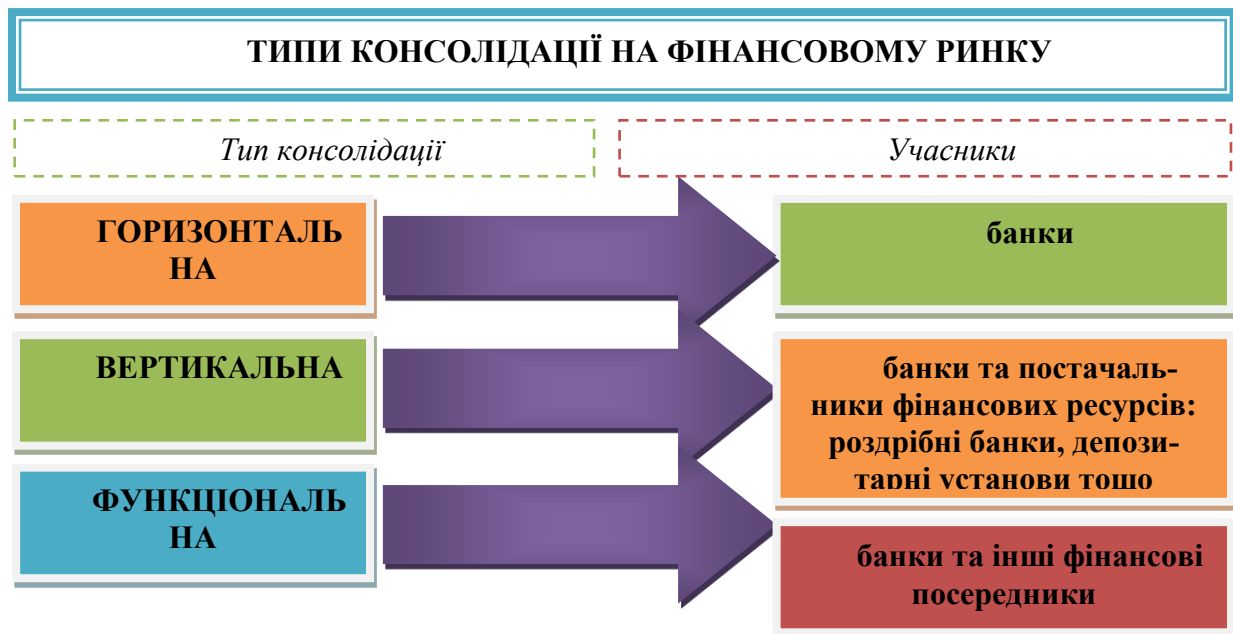

Рис. 2 Основні типи консолідації на фінансовому ринку

Джерело: узагальнено автором на основі [1, с.199]

Зокрема, як видно з рис. 2, горизонтальна консолідація означає «придбання конкурентів», тобто горизонтальна консолідація відбувається в межах банківської галузі. Натомість, вертикальна консолідація являє собою купівлю постачальників або дистриб'юторів. Що стосується функціональної консолідації, то вона означає злиття компаній з метою усунення коливань попиту, наприклад, злиття банків та страхових компаній.

На сучасному етапі глобалізації світової економіки та розвитку господарського життя можна спостерігати наступні тенденції консолідації банківського капіталу [1, с.199]:

- періодичне хвилеподібне прискорення процесів консолідації банківського капіталу відповідно до циклічних коливань економіки;

- прискорення процесів консолідації на міжнародних фінансових ринках з виходом на глобальний рівень;

- посилення впливу транскордонного руху капіталу на процеси консолідації на національних ринках;

- об'єднання банківського капіталу з небанківським; посилення монополізації фінансових ринків і державного регулювання цих процесів;

- формування засад регуляторного впливу на міжнародному рівні.

На рисунку 3 зображено найбільші злиття і поглинання у світі за участю провідних великих банків, центральних банків і небанківських компаній-конкурентів за період 01.01-01.04.2022 року.

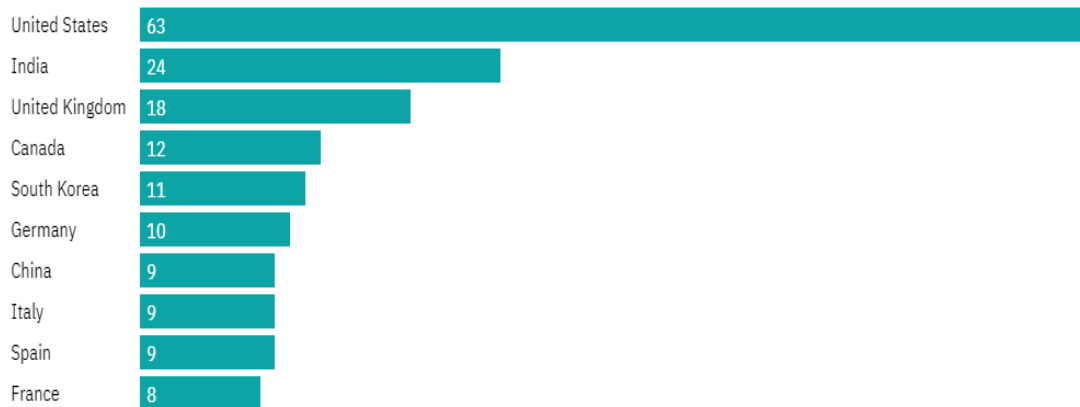

Рис. 3. Кількість злиттів та поглинань фінансовим установами у світі, 01.01.-01.04.2022 р.

Джерело: [7].

Так, аналізуючи дані рисунку видно, що за три місяці поточного року до квітня було зареєстровано 240 угод за участю провідних великих банків, центральних банків і небанківських компаній-конкурентів, включаючи низку гучних злиттів, спонсорства, венчурного фінансування, пропозиції акцій, транзакцій з активами, боргових зобов'язань, придбання та приватних операцій з акціонерним капіталом. Цифри, які охоплюють найбільші великі банки, центральні банки та небанківські компанії-конкуренти, показують, що ринок у США є найактивнішим, де за останні три місяці було укладено 63 угоди. За нею йшла Індія, де було укладено 24 угоди. Зокрема, до найбільших угод за сумою вартує віднести наступні: The Toronto-Dominion Bank (TD Bank) 28 лютого 2022 року купив First Horizon (\$13,4 млрд), Intesa Sanpaolo, Generali Italia та UniCredit продають 60% акцій Банку Італії за \$4,77 млрд, Commonwealth Bank of Australia продав Bank of Hangzhou за \$1,31 млрд.

Підсумовуючи, можемо зробити висновок, що транснаціональні банки справді зайняли панівні позиції у світовій економіці, вони динамічним чином розвиваються в умовах глобалізації та транснаціоналізації господарського життя та міжнародної банківської сфери. Фактично транснаціональні банки є великими кредитно-фінансовими комплексами

універсального типу, що були сформовані на основі міжнародної концентрації та централізації капіталу на базі великих комерційних банків розвинених країн світу шляхом інтеграції банківського та промислового капіталів.

Список літератури:

1.Циганова Н. В. Тенденції консолідації банківського капіталу в умовах фінансової глобалізації / Н. В. Циганова. // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2013. – №117. – С. 193–202.

2.Інвестиційний холдинг "Pro Capital Group" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pro-capital.ua/>.

3.Сідоров В. І. Мотиви злиття та поглинання банків у міжнародному бізнесі / В. І. Сідоров, К. О. Макарчук. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. – 2015. – №15. – С. 22–24.

4.Максименко А. В. Тенденції та стратегічні мотиви злиття і поглинання міжнародних корпорацій / А. В. Максименко. // Економічний часопис-XXI. – 2013. – №9. – С. 11–14.

5.Передумови та тенденції розвитку процесів консолідації у банківській сфері / [Г. І. Башнянин, О. М. Свинцов, Н. Я. Скирка та ін.]. // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – №22. – С. 140–147.

6. Мусієць Т. В. Регулювання діяльності транснаціональних банків в умовах глобальної фінансової нестабільності / Т. В. Мусієць, Я. О. Оглобля. – 2017. – С. 256.

7. Retail banker. 2022. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ре-сурсу: <https://www.retailbankerinternational.com/analysis/these-were-the-biggest-major-banks-central-banks-and-non-bank-competitors-deals-in-the-three-months-to-april/>

STRATEGIC DIRECTIONS OF AZERBAIJAN ECONOMY IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION

Mir Faraj Abasov

Doctor of Philosophy in Political Science,

Doctoral student at Azerbaijan University of Tourism and Management in economics,

CEO of PRESTIGE Group of Companies, Baku, Azerbaijan

<https://orcid.org/0000-0002-7299-2315>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7326509>

Abstract

Years of calm and abundance have been replaced overnight by years of protracted crises, pandemics and wars. At a time when economic and political risks have become difficult to predict, small countries simply must devote their resources to strengthening and developing critical infrastructure for the economy and statehood. By the definition of critical infrastructure the author means the synthesis of food, energy and engineering security. In the age of digitalism and digital economy, the management of this critical infrastructure rests on the shoulders of IT technologies and the Internet of Things, therefore the author notes the importance of cultivating and developing a wide range of specialists, ready to create, protect and develop national (local) critical infrastructure. The example of Azerbaijan shows the missing or omitted links in the doctrine of national food security. The problems and prospects of the food sector in general and the state of individual enterprises in particular are highlighted.

Keywords: food security, digitalism, Azerbaijani brands, small countries economy, modern energy industry, critical infrastructure.

The coronavirus pandemic that began in 2020 has shown the imperfection of the world's economic relations and social institutions. Almost all nations of the world had to close themselves off and apply quarantine measures within their own countries. Logistical chains for the delivery of goods, trade and the world economy as a whole were paralyzed and, to some extent, experienced collapse. Millions of people have died from coronavirus infection, even more from its effects and related disruptions in food and medical supplies. In the emergency, humanity, with all its scientific capacity and financial resources, was unable to solve the problem in the shortest possible time and save millions of lives. The economic crisis, according to IMF director Kristalina Georgieva, could have turned into a new Great Depression, and only "swift policy action around the world, including emergency monetary policy and the allocation of \$16 trillion in budgetary support, helped prevent another Great Depression (1, p. 8). In parallel, we have witnessed incredible freight wars between China and the United States, Russia's military operations against Ukraine and the subsequent isolation of Russia through sanctions, effectively leading to the exclusion of a country with a leading role in many economic sectors in the world from global economic activity.

World, regional and local events related to Azerbaijan have also become rich in emergencies: The 40-day war returned 2/3 of the territories previously lost to Azerbaijan; high energy sources prices enabled Azerbaijan to make super profits; Azerbaijan's increased

role in Europe's energy security provided Baku with visible political dividends. All these factors combined to make Azerbaijan the undisputed leader of the South Caucasus.

However, all the events from pandemics to wars, isolations and financial crises simultaneously showed the paramount importance of the issue of Azerbaijan's food security, which requires an immediate solution through economic and partly political activities.

As Professor Gusmanov notes in his paper "Food Security Issues": "Throughout the history of mankind, providing people with food has been and remains the most important problem. Up to now, over 1 billion people on the globe each year suffer from constant hunger. Ensuring national security in most countries is recognized as the top priority of state policy" (2, p. 15). Azerbaijan, like other countries, needs to create the concept of critical infrastructure security in general and its food sector in particular, taking into account the new world realities. How and what issues should be addressed in the process of developing this concept?

1.1 Food security

Azerbaijan is the only country in the South Caucasus that was able to significantly increase its population after the collapse of the Soviet Union. Today the population of Azerbaijan exceeds twice the combined population of neighboring Georgia and Armenia. Undoubtedly, a large population means more economic activity and a free labor force, but in addition to positive aspects, a large population brings with it an additional burden on the health care system, the education system,